

La normalització del cosmopolitisme lingüístic entre els joves del segle XXI? Una exploració de les ideologies lingüístiques a Catalunya

Normalisation of linguistic cosmopolitanism among young people in the 21st century? An exploration of language ideologies in Catalonia

Mireia TRENCHS PARERA,* Imanol LARREA MENDIZABAL* i Michael NEWMAN**

*Universitat Pompeu Fabra

**Universitat City de Nova York

Data de recepció: 31 de maig de 2013

Data d'acceptació: 30 de juliol de 2013

RESUM

En aquest article es presenta una anàlisi dels treballs de recerca duts a terme pels membres del GREILI-UPF (Grup de Recerca en Espais Interculturals, Llengües i Identitats) sobre les ideologies lingüístiques de diversos col·lectius de joves de l'àrea metropolitana de Barcelona. S'analitzen les diferències entre els joves autòctons que tenen el català com a llengua inicial i aquells de llengua inicial castellana, i es comparen els resultats amb resultats previs d'altres autors. En general, es detecta un augment de les ideologies indicadores de cosmopolitisme lingüístic (segons la definició de Newman *et al.*, 2008), sobretot per part dels joves castellano-parlants. Entre els joves autòctons en general s'observa un espectre unidimensional i coherent de posicions cap a les llengües que va des del localisme procatalà fins al localisme proespanyol, amb posicionaments predominants propers al cosmopolitisme lingüístic entremig. En canvi, entre els joves nousvinguts llatinoamericans, arribats d'adolescents, no s'ha trobat un espectre d'ideologies clar sinó opinions molt diverses que tant reflecteixen el panhispanisme i la ideologia de l'anonimat, com consideren el català com un mitjà de progrés social. Un component central de la consciència lingüística dels llatinoamericans de primera generació és l'oposició al castellà peninsular, mentre que els sentiments cap al català estan basats en qüestions pràctiques i de l'experiència quotidiana i no en qüestions identitàries. La seva acceptació per part d'aquests joves està clarament influïda per l'acollida lingüística rebuda al centre d'ensenyament. Els joves xinesos arribats d'adolescents accepten la situació lingüística de la societat de destinació i no rebutgen cap llengua, tot i que sovint verbalitzen una ideologia monolingüe. Malgrat això, accepten amb naturalitat pràctiques multilingües quotidianes que reflecteixen una actitud cosmopolita.

PARAULES CLAU: català, castellà, cosmopolitisme lingüístic, ideologies lingüístiques, joves, immigració, xinès.

CORRESPONDÈNCIA: Mireia Trenchs Parera. Universitat Pompeu Fabra. Departament d'Humanitats. Carrer de Ramon Trias Fargas, 25-27. 08005 Barcelona. A/e: mireia.trenchs@upf.edu.

ABSTRACT

This paper presents an analysis of the research conducted by the members of GREILI-UPF (Research Group on Intercultural Spaces, Languages and Identities – Pompeu Fabra University) on the linguistic ideologies of various groups of young people from the Barcelona metropolitan area. The study examines the differences between local youths who have Catalan as their first language and those who have Spanish as L1, comparing the results with previous findings from other authors. Generally speaking, an increase is observed in ideologies pointing at linguistic cosmopolitanism (as defined by Newman *et al.*, 2008), especially among young people with Spanish as L1. Among local young people, a coherent unidimensional spectrum of positions towards languages ranging from pro-Catalan monolingualism to pro-Spanish monolingualism is generally observed, with most participants holding to intermediate positions consisting of cosmopolitan views that either downplay national identities or assume that they are fluid and mutually compatible. In contrast, among young Latin American newcomers, who arrived in Catalonia in their adolescence, no clear spectrum of ideologies was observed but rather many different positions reflecting either pan-Hispanism and a view of Spanish as an anonymous (i.e. non-identity anchored) language or the view of Catalan as a means of social advancement. A central component of these first-generation Latin Americans' linguistic awareness is their opposition to European Spanish, while their attitudes to Catalan are linked to practical and everyday experiential factors, not on identity aspects. The Chinese young people who arrive in adolescence accept the linguistic situation of the destination society and do not reject any language, even though they often verbalise a monolingual ideology. Despite this, however, they accept in a natural way multilingual everyday practices that reflect a cosmopolitan attitude.

KEYWORDS: Catalan, Spanish, linguistic cosmopolitanism, linguistic ideologies, young people, immigration, Chinese.

1. INTRODUCCIÓ

En la darrera dècada, els membres del Grup de Recerca Espais Interculturals, Llengües i Identitats (GREILI-UPF)¹ hem dut a terme diversos treballs sobre les actituds i les ideologies lingüístiques dels joves a Catalunya —tant autòctons de diverses procedències familiars com arribats a Catalunya a finals del segle XX i començaments del segle XXI— i els possibles factors que incideixen en el desenvolupament d'aquestes actituds i ideologies. Els estudis es van iniciar abans de la constitució del grup de recerca (Newman *et al.*, 2008), però s'han ampliat i continuat en el marc de projectes de recerca finançats que han donat lloc a diverses publicacions i treballs.² Tot i que plantejats com a estudis independents, la nostra intenció en el pre-

1. Es pot trobar més informació sobre el grup GREILI-UPF a <http://www.upf.edu/greili-upf>.

2. Newman *et al.* (2008), Trenchs-Parera i Newman (2009), Newman (2011), Newman *et al.* (2011), Saus (2012), Mateu (2012), Newman, Patiño-Santos i Trenchs-Parera (2013), Trenchs Parera *et al.* (2013), Trenchs-Parera i Patiño-Santos (2013), Newman i Trenchs-Parera (2013c), Trenchs Parera i Tristán Jiménez (2014) i Trenchs Parera (2013).

sent article és la de fer-ne una relectura conjunta. Per la continuïtat i coherència dels resultats, creiem que ens permetran:

- a) oferir una visió més àmplia del complex fenomen de les ideologies lingüístiques entre la població jove de Catalunya,
- b) contribuir amb implicacions significatives en relació amb les actuals polítiques lingüístiques i educatives, i
- c) aprofundir en el debat teòric sobre el concepte de *cosmopolitisme lingüístic*, introduït per Newman *et al.* (2008).

Aquest concepte connecta les ideologies que afavoreixen el bilingüisme o multilingüisme amb la noció general de *cosmopolitisme* que caracteritza molts discursos recents. Encara que el concepte de *cosmopolitisme* s'ha emprat amb diversos matisos i enfocaments (Harvey, 2000), Nussbaum (1996: 11) hi troba un fil comú en «la preocupació amb la cooperació mundial i respecte a la humanitat de la persona» i l'oposició a «lleialtats a grups locals». La idea d'afegir el descriptor *lingüístic* respon al paper de les llengües com a vehicles d'expressió d'aquestes lleialtats. En aquest sentit, el multilingüisme pot esdevenir el marcador d'una identitat cosmopolita perquè funciona com a símbol de rebuig a qualsevol lleialtat exclusiva a una llengua o grup determinat. A Catalunya el cosmopolitisme apareix recurrentment en discussions actuals sobre el canvi d'una concepció de les identitats i les llengües com a unitàries i immòbils cap a visions més híbrides, múltiples i fluides (Woolard i Frekko, 2013: 4).

2. EL CONTEXT DE LA RECERCA: IDEOLOGIES LINGÜÍSTIQUES, POLÍTICA LINGÜÍSTICA I IMMIGRACIÓ

Hi ha diverses definicions d'*ideologia lingüística*, però la majoria en destaquen el caràcter social (Dijk, 2001: 35; Woolard, 1998: 4) i emfasitzen que es tracta de sistemes culturals d'idees sobre relacions entre factors socials i lingüístics (Woolard, 2008: 179). Les ideologies lingüístiques prenen la forma de representacions —explícites o implícites— que construeixen la intersecció de la llengua i els éssers humans en la societat (Woolard, 1998: 3) i són rarament qüestionades perquè formen part d'allò que és considerat de sentit comú (Blommaert i Verschueren, 1998: 25) i evident (Heath, 1977: 53). Una de les aplicacions de l'estudi de les ideologies lingüístiques es dona en situacions de contacte lingüístic, ja que les ideologies lingüístiques són socialment i políticament molt significatives en entorns multilingües en què es produeixen conflictes conscients sobre la llengua (Woolard, 1998: 16). Així, des d'aquest punt de vista, es pot considerar que, en contextos com el de la societat catalana actual, la tria de llengua o llengües que fa un parlant està en gran manera condicionada per la seva ideologia lingüística.

A Catalunya la situació lingüística es caracteritza per la gran projecció demogràfica, comercial i política del castellà en el món contemporani i la posició de desavantatge del català en la situació de bilingüisme asimètric a l'Estat espanyol. Aquests factors —a més d'altres de caire polític en els quals no entrarem aquí— han provocat la pre-

ocupació generalitzada a Catalunya per la futura vitalitat del català, malgrat la relativa estabilitat demolingüística aconseguida des de la Transició (Bastardas, 1986; Boix, 1993; Strubell i Fishman, 2001). De fet, l'equilibri demolingüístic és actualment força delicat. Després de les onades d'immigrants procedents d'altres zones de l'Estat espanyol durant el segle xx, en els últims anys han arribat a Catalunya centenars de milers de persones de tots els continents. Si bé els primers eren principalment castellanoparlants, entre els últims la diversitat cultural i lingüística és notòria, tot i que també ha continuat l'arribada de població castellanoparlant llatinoamericana. Així, d'entre les deu nacionalitats més nombroses a Catalunya, quatre són de Llatinoamèrica, dues de l'Àsia, una de l'Àfrica i les tres restants són d'Europa (Departament de Benestar Social i Família, 2013: 2).

L'afluència massiva de persones d'orígens tan diversos constitueix un dels principals reptes de la llengua catalana en aquest inici de segle. Una font del problema és que la presència social del català ha esdevingut feble en moltes de les àrees de residència dels nousvinguts. La raó és que aquestes zones coincideixen generalment amb barris on ja vivia una gran quantitat de població predominantment castellanoparlant procedent d'onades migratòries anteriors. En aquestes àrees, freqüentment zones d'un estatus socioeconòmic baix, s'hi podria donar un fenomen d'assimilació segmentada com ha succeït en zones de l'Amèrica del Nord o el nord d'Europa perquè en aquesta situació una comunitat d'origen immigrant s'estanca econòmicament i queda socialment marginada (Portes i Zhou, 1993). Si es donava el cas a Catalunya, aquest fenomen tindria evidents efectes sobre les ideologies i els usos lingüístics dels nousvinguts, ja que la marginació afavoreix la llengua més associada amb els registres baixos, en aquest cas el castellà.

Al cap i a la fi, en gran manera, la revitalització del català dependrà llavors del poder d'atracció de la llengua per als nous parlants potencials. Aquest poder d'atracció estaria influenciat per les ideologies lingüístiques que desenvolupin els membres dels diversos grups poblacionals. Les ideologies, al mateix temps, depenen de l'atribució de significats socials, morals o polítics associats a la llengua (Gal, 1998; Woolard, 1998) —català o castellà principalment en aquest cas. I les atribucions restaran sobre el fonament de la percepció o el sentiment dels membres de la comunitat sobre la seva situació i les seves condicions cap a la societat receptora en què aquestes llengües s'utilitzen. Precisament per causa de l'arribada de gran nombre de persones d'orígens culturals i lingüístics molt diferenciats, en els darrers anys s'han redissenyat les polítiques lingüístiques i educatives del país. L'objectiu és que el català ha d'esdevenir l'instrument de cohesió d'aquesta societat multicultural i multilingüe (Generalitat de Catalunya, 2009).

No es pot amagar, tanmateix, que hi ha proves que gran part de l'alumnat —especialment, aquell que té una altra llengua com a llengua familiar— limita l'ús del català a l'escola i fa servir el castellà en la resta d'àmbits de la seva vida quotidiana (Alegre-Canosa, 2007; Bernaus, Moore i Cordeiro Acevedo, 2007; Corona i Unamuno, 2008; Cots i Nussbaum, 2008; Galindo Solé, 2008; Huguet-Canalís *et al.*, 2008). Malgrat això, d'altres han trobat diferències individuals d'ús que no es correlacionen

amb el país d'origen (Marshall, 2006 i 2007) i que, per tant, apunten a una complexitat en les causes d'aquestes actituds i ideologies a Catalunya. De fet, la naturalesa complexa i canviant de les actituds i ideologies ja es va apuntar en els estudis pioners de Woolard (1989) i Woolard i Gahng (1990) en el context de la implantació del sistema educatiu amb el català com a llengua vehicular i continua sent així en el context actual (vegeu els estudis dins del monogràfic editat per Woolard i Frekko, 2013, i l'estudi de Woolard, 2011). Woolard va mostrar un deslligament de les associacions etnolingüístiques del català en el temps des de la implantació d'aquesta llengua. En el primer estudi, els participants castellanoparlants rebutjaven les veus en català amb accent castellà, un judici que Woolard interpretava com a càstig a una suposada traïció lingüística. En canvi, vuit anys més tard, aquell sentiment havia pràcticament desaparegut. A l'estudi de Newman *et al.* (2008) vam reproduir amb modificacions i ampliacions aquests estudis pioners. El resultat va ser una continuació de la mateixa tendència, un resultat que ens va dur al concepte referit més amunt com a *cosmopolitisme lingüístic*.

3. PERSPECTIVA I METODOLOGIA DE LA RECERCA

Els estudis pioners de Woolard citats més amunt van inaugurar la tradició d'investigació sobre les actituds i ideologies com a factors importants en la substitució o el manteniment lingüístic a Catalunya (per exemple, Bastardas, 1986; Bastardas i Boada, 2003; Boix, 1993, i Pujolar i Cos, 1997, 1999 i 2001). Aquest ha estat també el principal focus d'atenció de la recerca del grup GREILI-UPF. En els nostres estudis ens hem centrat a estudiar principalment l'alumnat d'ensenyament secundari d'origen immigrant des de la perspectiva de la sociolingüística etnogràfica. Aquesta metodologia, la qual han pres també altres sociolingüistes, tot i que amb diversos enfocaments (per exemple, Pujolar i Cos, 1997, i Nussbaum i Unamuno, 2006), es caracteritza per l'estudi de les actituds i les ideologies sobre les llengües dins del seu context.

Per aprofundir en l'estudi, hem escollit dues comunitats nouvingudes ben diferenciades. En primer lloc, ens hem centrat en la llatinoamericana, una comunitat considerada com a propera quant a vincles històrics, culturals i lingüístics amb Catalunya. Per aquesta relativa proximitat, els joves d'aquest origen podrien tenir més fàcil la integració lingüística, social i educativa (Aja *et al.*, 2000). En segon lloc, hem triat la comunitat xinesa, la qual és molt més distant tant lingüísticament com culturalment. Per això es podria pensar, d'entrada, que els joves xinesos tenen més dificultats en el camí de la integració (Gràcia, 2001). Les diferències ideològiques entre els sistemes educatius xinès i europeu (Watkins, 1998) serien algunes de les causes d'aquestes dificultats. Mateu (2012) indica, a més, les divergències entre els referents geogràfics, culturals i històrics que domina un jove a Catalunya en acabar l'escolarització primària i els d'aquests joves escolaritzats i alfabetitzats a la Xina.

La nostra recerca ha pres com a context principal l'escola. La rellevància del centre educatiu com a context socialitzador per excel·lència (Pavlenko i Blackledge, 2004;

Wortham, 2006) —tot i que no és l'únic— ha fet que centréssim l'estudi de les ideologies lingüístiques al voltant dels processos d'acollida i de les identitats, actituds i pràctiques lingüístiques en les aules i altres espais escolars.

4. LES IDEOLOGIES LINGÜÍSTIQUES DELS JOVES AUTÒCTONS

Les ideologies lingüístiques dels joves immigrants es desenvolupen en part dins del context socialitzador del centre educatiu a partir de la interacció amb joves autòctons i de l'observació dels seus comportaments i actituds lingüístiques. Per aquest motiu, l'anàlisi en relació amb els joves immigrants (apartat 5 i apartat 6) anirà precedida dels resultats d'estudis sobre els seus companys autòctons.

En el primer estudi dels membres del GREILI-UPF publicat sobre el tema (Newman *et al.*, 2008) analitzàvem les actituds i ideologies majoritàriament dels joves de família autòctona d'origen catalanoparlant o mixt i dels fills o néts de família castellanoparlant d'origen immigrant espanyol, encara que en la mostra s'inclouïa un petit grup d'immigrants. Com hem indicat abans, es va utilitzar un mètode experimental i quantitatiu: la prova de parelles de veus disfressades. Totes les variables que componien la prova es van agrupar en tres components principals. Els resultats de dos d'ells, *solidaritat* i *estatus*, es van comparar amb els estudis previs de Woolard (Woolard, 1989; Woolard i Gahng, 1990). El tercer component, la *masculinitat*, va sorgir només en les valoracions de les veus dels homes que havíem utilitzat com estímuls; en relació amb les veus femenines, no va sorgir cap component de *feminitat* equivalent.

Els resultats de l'estudi esmentat presenten un panorama d'acceptació majoritària del bilingüisme, tot i que esbiaixat cap al castellà, ja que és l'única llengua present en tots els registres i en les converses intergrupals, juntament amb la persistència en el temps de diferències entre els parlants més orientats cap al català i els més orientats cap al castellà. Quant a la variable de *solidaritat*, es troba un suport més gran dels parlants que mostren un nivell més alt de domini bilingüe. Per exemple, es detecta una preferència pels accents no gaire marcats i, fins i tot, en el cas dels homes, una preferència pels parlants de català amb un accent lleugerament castellà i per aquells parlants de castellà amb un accent lleugerament català. És a dir, curiosament detectem una preferència per les veus dels homes en les seves segones llengües per damunt de les seves primeres llengües. Aquests resultats els interpretem com a indicador de cosmopolitisme lingüístic, ja que mostren una obertura cap a una comunitat etnolingüística aliena. La preferència pels accents més marcats i més diferenciats, en canvi, s'interpretaria com a senyal d'una ideologia contrària de localisme lingüístic (*parochialism* en l'article original en anglès) català o espanyol, ja que els parlants amb aquesta actitud estarien orientats preferentment cap a la llengua pròpia com a marcadors d'una lleialtat localitzada en una comunitat imaginada nacional. En canvi, el cosmopolitisme lingüístic subratlla la necessitat d'acomodar-se a les preferències lingüístiques de l'altre grup, i el bilingüisme actiu es percep com a eina per a

l'harmonia social. El canvi respecte a la dècada precedent dels anys vuitanta s'ha produït sobretot entre els joves d'origen castellanoparlant, que valoren millor la llengua catalana, mentre que els d'origen català no han canviat significativament les seves opinions.

Quant a l'estatus de la llengua, l'estudi mostra la poca acceptació de varietats molt marcades d'ambdues llengües. Fet i fet, la jerarquia etnolingüística del segle xx es manté, ja que hi ha indicis d'un estatus més alt atribuït als parlants de català sobre els parlants de castellà estàndard i als parlants de totes dues llengües en varietat estàndard per sobre els parlants del castellà *de barriada* (vegeu-ne la definició a Newman *et al.*, 2008). Aquesta jerarquia és independent de la llengua parlada. La importància disminuïda del codi reforça la presència d'una ideologia lingüística cosmopolita —la que afavoreix la creació de ponts entre les comunitats lingüístiques. De la mateixa manera, l'afebliment de la relació entre classe i origen etnolingüístic indica una disminució de l'estatus atribuït al català (Pujolar i González, 2013).

La disminució de l'estatus atribuït al català en relació amb el castellà podria significar que: *a*) ambdues llengües han deixat de ser característiques de la identitat etnolingüística, *b*) ambdues es consideren viables per a ambdues comunitats (Pujolar i González (2013) obtenen resultats similars), i/o *c*) és la varietat de llengua, i no pas la llengua, la que esdevé indicador de l'origen etnolingüístic i la classe social del parlant. La qüestió de la masculinitat apareix també relacionada amb el grup etnolingüístic, de manera que són les veus d'homes més catalanes les qualificades com a menys masculines que les castellanenes. Però aquest tret sí que manté una relació amb la llengua utilitzada, ja que les veus en català es veuen menys masculines que les mateixes veus parlant en castellà. Això confirma amb matisos els resultats de Pujolar i Cos (2001) sobre una associació del català amb una identitat menys masculina.

Amb la intenció d'aprofundir en les ideologies lingüístiques dels participants en l'estudi del 2008 i els factors que les afecten en relació amb les identitats assumides i atribuïdes pels joves, es van organitzar entrevistes grupals amb alguns dels joves participants descendents d'immigrants de territoris espanyols (Trenchs-Parera i Newman, 2009).³ L'anàlisi de les seves respostes va donar com a resultat un espectre de sis tipus d'ideologies lingüístiques. El terme *espectre* es deu al fet que les ideologies es distribueixen gradualment des del localisme procatalà fins al localisme procastellà com imatges invertides. Els localistes espanyols entrevistats mostren objeccions cap a la llengua clarament lligades a la identitat, ja que rebutgen una identitat catalana, o totalment o com a subordinada a una identitat espanyola. Com que la llengua catalana representa per a ells aquesta identitat atribuïda no desitjada, la utilitzen tan poc com poden. De manera similar, els equivalents catalans rebutgen la identitat espanyola com a aliena i hostil. Com que la llengua castellana representa aquesta identitat no desitjada, no la utilitzen més que el que és estrictament necessari. Entre aquests dos extrems de l'espectre, trobem ideologies lingüístiques cosmopolites favorables en graus diversos a l'acomodació, el bilingüisme i la diversitat. Tot i l'heterogeneïtat de

3. En aquests grups també hi participaven joves immigrants de procedències diverses.

posicions, s'hi intueix un ordre, ja que en aquest espectre d'ideologies unidimensional cadascuna d'elles està relacionada amb un conjunt consistent d'actituds i creences mostrat en la taula 1. De fet, en els resultats es reflecteix la realitat de les estructures de poder socioeconòmic, ja que els joves amb més aspiracions de mobilitat ascendent són més favorables al català, tal com Woolard (1989) va trobar en la generació anterior. També hi queda reflectida la problemàtica realitat política: la posició ideològica més procatalana està més compromesa políticament i és favorable al canvi, mentre que la posició més proespanyola es presenta a si mateixa com a apolítica, pràctica habitual entre els grups dominants, segons Fought (2006).

Les ideologies lingüístiques entre aquests dos extrems localistes expliquen els resultats quantitius anteriors de predominança del cosmopolitisme lingüístic (Newman *et al.*, 2008), ja que la majoria dels entrevistats mostren actituds de cosmopolitisme lingüístic, si més no parcialment. Per als cosmopolites des del punt de vista lingüístic, el català es podria haver convertit en «una llengua comuna de participació cívica» (Heller, 2006) i haver perdut el rol de símbol ètnic. Per tant, l'assumpció del català com a part de la seva identitat no es contradiu amb l'ús del castellà ni amb l'origen familiar castellanoparlant; per prendre el títol d'una investigació profètica de Boix (1993), triar no és, de fet, trair. Aquest augment del cosmopolitisme lingüístic s'ha detectat també en l'estudi longitudinal que Woolard (2013) ha dut a terme recentment amb alguns dels participants en les seves investigacions de finals del segle xx. Tot i que no tots ells han desenvolupat aquesta ideologia en la seva edat adulta, sí que en alguns casos la trajectòria personal ha desembocat en un canvi ideològic i, de retruc, de pràctiques lingüístiques.

TAULA 1
Grups d'ideologies lingüístiques de joves autòctons

<i>Ideologia</i>	<i>Identitat</i>	<i>Actitud lingüística</i>
Català localista	Identitat exclusiva catalana	Català com a llengua pròpia i de Catalunya; ús exclusiu
Mixt català	Identitat catalana; oposat a identitat oficial espanyola	Català com a llengua pròpia i de Catalunya; ús no exclusiu
Cosmopolita català	Identitat binacional	Usos bilingües, però preferència pel català
Cosmopolita espanyol	Rebuig d'etiquetes de comunitat	Usos bilingües, però preferència pel castellà
Mixt espanyol	Identitat espanyola exclusiva; rebuig de nacionalismes	Castellà com a llengua pròpia; favorables al bilingüisme
Espanyol localista	Identitat exclusiva espanyola	Castellà com a llengua pròpia; bilingüisme només per obligació

FONT: Trenchs-Parera i Newman, 2009 (adaptat).

5. LES IDEOLOGIES LINGÜÍSTIQUES DELS JOVES LLATINOAMERICANS A CATALUNYA

Com hem indicat en l'apartat 3, un dels focus d'interès del nostre grup han estat les actituds i ideologies lingüístiques dels joves d'origen immigrant arribats a Catalunya procedents de l'Amèrica Llatina. En l'estudi qualitatiu de Trenchs-Parera i Newman (2009) les ideologies lingüístiques dels joves llatinoamericans entrevistats no poden ser distribuïdes en cap espectre clar. Les opinions sobre identitat i llengua dels llatinoamericans tampoc no presenten la relació entre si que caracteritza els seus companys autòctons.

Entre els joves llatinoamericans que han arribat ja adolescents s'identifiquen actituds molt variades que van des del suport al bilingüisme personal fins a una gran resistència al català explicada amb un discurs en el qual es poden discernir ecos dels discursos més localistes espanyols presents a Catalunya. A vegades, els joves llatinoamericans entrevistats atorguen l'autoritat lingüística al castellà per mor de la seva universalitat, supraètnicitat i anonimat lingüístic inclusiu. Es tracta d'uns punts de vista que reflecteixen el panhispanisme (Canós, 2011) i les ideologies lingüístiques coincidents amb la ideologia de l'anonimat pròpia de les llengües hegemòniques conceptualitzada per Woolard (2008: 180). Aquestes posicions valoren l'aprenentatge de llengües internacionals en considerar el català d'àmbit local i d'una utilitat molt restringida. En contrapartida, també trobem alguns joves que veuen el català com a mitjà de progressar socialment, tal com ha succeït amb els immigrants castellanoparlants en la dècada dels anys noranta (Woolard, 2011 i 2013).

En general, aquests joves llatinoamericans no s'identifiquen ni amb Catalunya ni amb Espanya. En conseqüència, no mostren gran interès ni coneixement pels conflictes locals com ara els relacionats amb l'estatus polític de Catalunya.⁴ En aquest sentit, els llatinoamericans no s'assemblen als seus predecessors immigrants peninsulars. A més, el centre de les seves objeccions sobre el lloc de residència és crucialment Espanya, i no tant Catalunya. Potser per això han construït una consciència identitària lingüística llatina en oposició al castellà peninsular. Per exemple, destaca la seva resistència a alguns trets o usos lingüístics peninsulars com la segona persona del plural *vosotros* o el seu desig de mantenir usos pragmàtics del país d'origen que, per exemple, no permeten de tutejar un adult desconegut o un professor (Canós, 2011). Això contribueix a l'aparició d'estereotips que representen els espanyols (incloent-hi els catalans) com a poc educats. En conseqüència, el castellà és valorat com a marca d'identitat sempre que sigui en modalitats de parla que els joves relacionin amb una identitat *llatina* (Corona i Unamuno, 2008). Aquest fet es reflecteix, per exemple, en l'ús entre els joves de les paraules *español* i *españolito* com a insult per tal d'indicar i alhora castigar l'assimilació identitària i lingüística, un tipus d'insult comú en moltes comunitats de minories ètniques (Fought, 2006: 27).

4. Cal tenir en compte, però, que els resultats que presentem aquí són anteriors al debat sobiranista encetat fa pocs mesos en la societat catalana en general i, en concret, en els mitjans de comunicació tant catalans com de l'àmbit estatal.

Si bé l'amenaça percebuda contra la seva identitat prové del castellà peninsular, les actituds sobre Catalunya i el català són contradictòries i diverses. El català sovint és associat a un obstacle per a la comunicació i per a l'èxit en l'educació. Com que sovint en desconeixen l'existència abans de la seva arribada a Catalunya, el català esdevé una *sorpresa* desagradable i un obstacle per a l'adaptació associat amb l'àmbit educatiu, una llengua innecessària fora de l'escola en uns barris on el castellà és molt present i una llengua restringida a l'àmbit local. En general, les objeccions cap al català no estan relacionades amb qüestions identitàries —de fet, per a ells la confrontació entre català i castellà és força irrellevant—, sinó amb la manca de competència lingüística i la frustració que aquesta comporta. Tanmateix, aquestes objeccions van sovint acompanyades de posicions mixtes o positives que es fan més presents amb l'augment del temps de residència a Catalunya.

Els joves immigrants amb actituds més positives vers el català manifesten que l'atenció rebuda per part del professorat ha estat molt important per a la seva adaptació (Trenchs-Parera i Patiño-Santos, 2013). Les opinions més negatives poden trobar-se en aquells que semblen haver rebut una acollida lingüística, educativa i afectiva al centre educatiu poc satisfactòria. Per tant, observem una relació directa entre el desenvolupament d'actituds positives vers el català i dos fets diferenciats: *a)* l'augment de la competència lingüística en aquesta llengua —fet que els diferencia dels joves localistes espanyols—, i *b)* una bona acollida lingüística, educativa i afectiva al centre. Malgrat això, les actituds positives no necessàriament donen com a resultat un augment del seu ús quotidià en els seus cercles d'amistats, que es mantenen predominantment llatinoamericans.

Aquests estudis es van centrar en els llatinoamericans que havien arribat a Catalunya ja adolescents perquè l'onada immigratòria de la qual participaven era massa recent per a poder estudiar membres d'una segona generació ja nascuda a Catalunya. Quan vàrem fer el treball de camp, tampoc no hi havia gaires alumnes que haguessin arribat de petits, és a dir, de l'anomenada *generació 1.5*. Més tard, però, ja trobem als centres educatius d'ensenyament secundari catalans força alumnes d'aquest grup. Actualment tenim alguns resultats preliminars en relació amb aquesta generació que creiem rellevants aquí (Newman i Trenchs-Parera, 2013*a*, 2013*b* i 2013*c*). Entre aquest col·lectiu de joves sembla que n'hi ha bastants que mantenen el menyspreu cap al català com a llengua poc important i que es queixen del seu ús com a llengua vehicular. En canvi, no manifesten cap problema per a emprar-lo ni posen objeccions al seu ús. En aquest deslligament de les avaluacions lingüístiques manifestades i la pràctica lingüística es diferencien profundament dels seus companys autòctons castellanoparlants localistes. Una dada que va sorgir per casualitat de la metodologia mostra la diferència d'una manera molt clara. A l'hora de ser entrevistats pel tercer autor d'aquest article, als joves se'ls demanava de fer una entrevista en català i una en castellà. Dels vint-i-vuit joves autòctons entrevistats, nou van rebutjar d'ésser entrevistats en català, és a dir, un terç dels participants. En canvi, cap dels vuit joves llatinoamericans de generació 1.5 no es va negar a ser entrevistat en català. És aquesta una diferència actitudinal preliminar que ens indica la necessitat de continuar aprofundint en l'estudi de

les actituds i posicions ideològiques d'aquesta generació de joves així com en els joves de segona generació ja nascuda al nostre país.

6. LES IDEOLOGIES LINGÜÍSTIQUES DELS JOVES XINESOS A CATALUNYA

A més dels joves llatinoamericans, el segon col·lectiu de joves immigrants que ha estat centre del nostre interès és el dels joves procedents de la Xina que han arribat en l'etapa de l'adolescència. Continuant amb la metodologia emprada en els casos dels joves autòctons i llatinoamericans, hem pres com a punt de referència un institut d'ensenyament secundari en el qual hem fet observacions participants i hem tingut entrevistes amb joves que viuen a Catalunya des de fa entre dos i tres anys. En aquest cas hem completat les dades amb un progenitor de tres dels joves participants. L'institut se situa en un barri de l'àrea metropolitana de Barcelona amb elevada població immigrant, predominantment de procedència xinesa, que comparteix espais escolars amb una majoria de joves autòctons d'arrels immigrants peninsulars d'origen castellanoparlant així com amb un nombre important de magrebins.

Junyent i Figueras *et al.* (2011) ens indiquen que s'han trobat casos entre les persones d'origen xinès en els quals es reproduïen les ideologies monolingüistes del país d'origen amb la conseqüència d'una valoració negativa cap al català. De fet, en la nostra recerca hem comprovat que, tot i que els entrevistats provenen de la regió de Zhejiang de parla wu, tant joves com adults manifesten a l'entrevista que la llengua d'ús familiar i amb els amics és el xinès mandarí. És rellevant d'explicar que investigadors col·laboradors nostres que coneixen bé la població d'aquesta zona⁵ ens indiquen que es tracta, en efecte, de famílies que parlen el wu tant a casa com al carrer. Tanmateix, molt probablement verbalitzen una ideologia monolingüista que atorga al mandarí un estatus que es nega al wu en un context públic i formal com pot ser el d'una entrevista amb investigadors de la universitat. En conseqüència, declaren que parlen xinès mandarí a casa.

Malgrat aquesta ideologia predominant al país d'origen, el que no hem detectat en el decurs de la nostra recerca és cap valoració negativa vers el català que pogués ser-ne conseqüència. Els joves xinesos manifesten actituds positives tant vers l'ús sistemàtic del català amb ells per part dels professors de l'aula d'acollida com vers les pràctiques bilingües de molts dels altres professors i dels seus companys autòctons. Per contra, cap dels tres progenitors xinesos —a diferència d'alguns de llatinoamericans— entrevistats no va manifestar-se en contra de l'ús del català com a llengua vehicular. Tots expressen el seu desig que els fills aprenguin totes les llengües que els poden ser útils a Catalunya en el present. Acostumats a un sistema educatiu xinès en què el docent té l'autoritat última, ni pares ni fills qüestionen en cap moment l'autoritat dels docents catalans, ni la llengua vehicular de la docència, ni per tant l'obligació d'aprendre tant

5. Volem agrair les observacions fetes sobre això per Chunchun Chin-Ko, Jaime Mateu i Manel Ollé en reunions i sessions de seminari del grup GREILI-UPF.

el català com el castellà. Pot ser significatiu que el professorat encarregat de l'acollida s'adaptava a les necessitats afectives i dificultats d'aprenentatge lingüístic específiques d'aquest grup i esmerçava esforços en la seva integració ràpida al centre més enllà de l'aula d'acollida (Newman, Trenchs-Parera i Patiño-Santos, 2011).

Així, aquestes famílies consideren que cal que els joves aprenguin les llengües que s'estudien a l'escola, és a dir, tant el català i el castellà com l'anglès. Associen la utilitat del català amb contextos immediats o locals, és a dir, l'escola, per a assolir èxit acadèmic, l'Administració pública, per a poder dur a terme tràmits necessaris o obligatoris, i altres poblacions o barris, com ara el centre de Barcelona, on consideren que es parla més català. El castellà es considera crucial quan es viatja per Espanya i, per tant, possibilitador de la mobilitat i clau per a ampliar l'àmbit en què es podrà trobar feina en el cas que la família decideixi traslladar el lloc de residència. És només en aquest sentit quan es verbalitza la ideologia que la llengua castellana, i no la catalana, té valor com a llengua internacional pel fet de comptar amb un nombre més gran de parlants i amb un àmbit territorial més extens. També acostumen a enviar els fills a escoles xineses en dissabte o diumenge per tal que aprenguin el mandarí pel seu valor cultural i perquè consideren que és crucial que mantinguin contacte amb la cultura xinesa. Aquestes pràctiques s'assemblen a les d'altres diàspores xineses (He, 2004).

L'acceptació de l'organització lingüística escolar catalana recalca la necessitat d'aprendre i usar ambdues llengües locals, una necessitat que es veu reforçada en aquells casos en què els joves, fora de l'horari escolar, treballen en establiments familiars com bars o botigues. Per aquest motiu reconeixen pràctiques locals al seu barri que els indiquen que la gran majoria d'interaccions s'hi fan en castellà, però també observen l'existència de clients que parlen català. Aquesta dualitat de pràctiques fa que considerin aquests espais de relació amb clients com a adients i naturals per a l'aprenentatge i l'ús d'ambdues llengües, a més del xinès.

La naturalitat amb què pares i fills accepten el multilingüisme i en fan ús té altres manifestacions dins la pròpia llar. Així, tots ells ens informen que la segona llengua emprada a la llar és el català per l'ús esporàdic que en fan oralment i a l'hora de fer deures escolars els més joves de la família. A més, com que els joves xinesos tenen sovint responsabilitats diàries a la llar ajudant en tasques domèstiques, passen estones d'oci a casa durant les quals el seu consum mediàtic i tecnològic és predominantment asiàtic, en mandarí i en coreà.⁶

L'acceptació de la necessitat de dominar els usos diferents de les dues llengües locals ve reforçada pel fet que els joves xinesos han d'emprar el català més sovint en contextos formals quan són fora de l'institut que els joves llatinoamericans entrevistats. Tan bon punt tenen un cert domini del català, acompanyen els seus progenitors a l'hora de fer gestions en espais com l'ajuntament o el mateix institut, on fins i tot són presents en les hores de tutoria entre docents i progenitors, tot actuant com a mediadors lingüístics. El castellà l'empren sovint amb els companys autòctons i fins i

6. A la televisió xinesa és pràctica comuna la subtítolació dels programes de televisió, fins i tot quan són en xinès, ateses les diferències existents entre les diverses llengües xineses.

tot amb alguns professors que se'ls adrecen en castellà fora de l'aula. Tanmateix, tot i que algun dels joves té algun amic autòcton, les seves xarxes socials estan predominantment formades per altres joves d'origen xinès. Això és una conseqüència clara de l'opció que van prendre els seus pares de triar conscientment un primer barri de residència a Catalunya en el qual poguessin trobar el suport cultural, lingüístic i familiar que els fes la integració més fàcil per la presència de més persones d'origen xinès.

Finalment, les pràctiques multilingües d'aquests joves xinesos es completen amb l'aprenentatge de l'anglès a l'institut, que valoren positivament, tant ells com els progenitors, per dos motius clarament pragmàtics: per una banda, consideren l'anglès com a llengua que permet la mobilitat internacional; per l'altra, és una tercera llengua a la qual poden recórrer localment quan els falla el domini del català i el castellà i necessiten comunicar-se en contextos importants com pot ser una consulta mèdica.

7. DISCUSSIÓ

En els darrers cinc anys la nostra recerca ha coincidit amb l'aplicació de polítiques públiques a Catalunya que, des de la primera concepció del Pla per a la Llengua i la Cohesió Social, han tingut com a objectiu de reduir la polarització etnonacional i etnolingüística (Vila i Moreno *et al.*, 2013). Hem comprovat que aquestes polítiques han coincidit amb l'augment (Newman *et al.*, 2008) del cosmopolitisme lingüístic entre els joves. Aquest desenvolupament pot ser considerat com a reeixit quant a la reducció de la bipolarització que indicava Woolard després de la introducció del català com a llengua vehicular. Dit això, cal matisar aquesta afirmació en vista dels resultats obtinguts en la recerca i preguntar-se fins a quin punt les actituds, els comportaments i els posicionaments lingüístics dels joves investigats són veritablement cosmopolites.

De fet, en el decurs dels estudis hem detectat tant la presència d'ideologies clarament localistes com clarament cosmopolites. Llevat d'excepcions individuals, però, en cap dels tres grups etnolingüístics de joves estudiats —autòctons, immigrants d'origen llatinoamericà i immigrants d'origen xinès— aquestes ideologies no es presenten en exclusivitat o separades nítidament. Fet i fet, en els tres grans grups observem la coexistència d'ideologies lingüístiques localistes i cosmopolites o, si més no, l'existència de posicions intermèdies que trenquen les expectatives que s'atribuirien a la pertinença d'un jove a un determinat grup etnolingüístic. L'assumpció per part dels joves d'una determinada actitud, d'un comportament o d'un posicionament ideològic en relació amb les llengües que possibiliten el seu dia a dia a Catalunya ve condicionada per una multitud i una complexitat de factors que van més enllà de la identitat etnolingüística atribuïda. Alguns d'aquests factors, que hem anat presentant al llarg d'aquest article, depenen de les experiències que aquests joves viuen a la llar, l'escola i el barri.

La transgressió de les fronteres del posicionament localista es dona molt clarament en les actituds de joves autòctons, sigui quina sigui la identitat etnolingüística —d'origen familiar catalanoparlant o castellanoparlant— que ells mateixos s'atribueixen. L'acceptació majoritària del bilingüisme i la preferència majoritària també pels accents menys marcats —o, fins i tot, per una llengua marcada amb indicadors de pertinença a un grup que no la té com a pròpia— semblen indicar una preferència per l'harmonia i la cohesió social. També n'és un indicador la tendència a l'anivellament de l'estatus conferit a cadascuna de les dues llengües, tot i que podem observar el manteniment d'una jerarquia etnolingüística molt lligada a varietats lingüístiques o dialectals. Les posicions localistes extremes d'orientació contraposada —la més catalanista i la més espanyolista—, les quals regeixen inclús comportaments de rebuig de la llengua que es considera de *l'altre grup*, encara existeixen. En alguns casos de joves autòctons d'origen familiar immigrant castellanoparlant hem observat també que poden arribar a assumir plenament la identitat catalana i, en conseqüència, verbalitzen posicions localistes catalanistes. Tanmateix, tant aquestes actituds localistes en què s'identifiquen amb la societat d'acollida com les localistes fidels als orígens familiars semblen ser les menys freqüents, i l'ús diari d'ambdues llengües és vist i exercit amb naturalitat per molts dels joves autòctons. El canvi s'ha produït sobretot entre els joves autòctons d'origen castellanoparlant, que adquireixen ara usos i actituds bilingües més semblants a les que ja tenien els joves d'origen catalanoparlant. Podríem dir que, en certa manera, s'equilibra l'asimetria a la qual feiem referència a l'inici de l'article.

En el cas dels joves immigrants xinesos la incorporació tant del català com del castellà en les seves pràctiques lingüístiques diàries tampoc no es contradiu amb el manteniment d'una identitat xinesa —la qual no ha abandonat cap dels joves investigats— i accepten les pràctiques diàries bilingües —o, més ben dit, multilingües— sense les discrepàncies verbalitzades ni els conflictes ideològics que sí que podem trobar en els joves autòctons de posicions més localistes. Dins del grup xinès no hem trobat cap cas de rebuig vers cap de les dues llengües locals. Som davant, però, d'actituds lingüísticament cosmopolites?

En aquest grup la trajectòria migratòria de la família, la qual s'instal·la en un país on no es parla cap de les llengües que els joves dominen —el mandarí i el wu—, els condueix a considerar que tant el català com el castellà són útils en contextos diferents. Per tant, totes dues llengües locals són necessàries per a assolir l'èxit del projecte migratori familiar i, en el cas dels joves, l'èxit escolar. L'aprenentatge i l'acomodació al català i al castellà són viscuts com una conseqüència natural en un context en què s'experimenten pràctiques multilingües quotidianes. Als usos quotidians del català i del castellà que observen al barri i l'escola, aquests joves hi afegeixen l'ús que fan del xinès mandarí o wu amb els familiars, amb els companys d'escola xinesos i als espais d'oci. En aquests espais d'oci cal sumar-hi també l'acceptació natural de la presència passiva del coreà —i fins i tot del japonès, en el cas d'un dels joves entrevistats— com a part de l'univers lingüístic que emmarca el temps de consum de mitjans audiovisuals i de lleure.

El valor del català, però, canvia clarament quan la llengua es posa en relació amb el context espanyol i internacional: tant el castellà com l'anglès són valorats com a possibilitadors de la mobilitat i els participants verbalitzen llavors posicions ideològiques que els atorguen una utilitat més enllà de les fronteres de Catalunya que el català no pot assolir o pot fer-ho de manera limitada i exclusivament a la resta de territoris de parla catalana. En definitiva, la ideologia que domina els comportaments i les actituds d'aquests joves xinesos és una ideologia pragmàtica conduent a l'acceptació del context lingüístic de la societat en què es desenvolupa el projecte migratori i a la inclusió de diverses llengües dins del seu repertori lingüístic amb l'objectiu de la consecució de l'èxit escolar, laboral o social tant de l'individu com de la família.

El cas dels joves immigrants procedents de Llatinoamèrica és força diferent. De fet, entre els joves llatinoamericans de la generació 1, hem identificat actituds molt variades. En trobem de suport al bilingüisme personal sobretot en aquells joves que veuen en el català un instrument per al progrés social individual o els que veuen de manera cosmopolita en el bilingüisme un valor en si mateix. També es detecta una gran resistència al català explicada amb un discurs ideològic panhispanista que atorga valor de llengua internacional i hegemònica al castellà. Tanmateix, no és el castellà peninsular la llengua que adquireix aquesta hegemonia per a aquests joves sinó una varietat, o varietats, de la llengua que conserva trets llatinoamericans i que, en conseqüència, conserva part de la identitat personal i familiar d'origen. Es tracta d'una posició que podria anomenar-se *localista* però lligada al país o al continent d'origen. És en aquestes dues actituds en relació amb el castellà —la del castellà com a llengua hegemònica i internacional i la del *localisme llatinoamericà*— que els joves de primera generació coincideixen amb els seus companys o familiars de la generació 1.5. Tanmateix, l'assumpció d'actituds positives vers el català i de comportaments lingüístics que inclouen l'ús quotidià i natural del català per part dels joves de generació 1.5 apunten cap a possibles canvis ideològics en el futur. Atesa la poca distància en el temps que podem prendre com a investigadors, en aquest moment, però, aquests possibles canvis són difícils d'albirar.

8. CONCLUSIONS

Amb aquest article hem ofert una visió àmplia del fenomen de les ideologies lingüístiques entre la població jove de Catalunya, tant d'origen autòcton com d'origen immigrant llatinoamericà i xinès, i hem aprofundit en el debat teòric sobre el concepte de *cosmopolitisme lingüístic*, tal com es pot entendre actualment a Catalunya.

En el futur, els investigadors del grup GREILI-UPF ens proposem de continuar l'estudi de les ideologies lingüístiques entre els joves de Catalunya tot aprofundint en tres línies de recerca: *a)* les diferències entre la primera generació, la 1.5 i la segona; *b)* l'exploració dels factors familiars que determinen en part les ideologies dels joves, i *c)* les ideologies dels docents i les estratègies educatives que posen en pràctica als centres en relació amb l'aprenentatge i la presència de llengües al centre. També seria desitjable

d'explorar les actituds i ideologies d'altres col·lectius d'immigrants nombrosos com els del Magreb o l'Europa de l'Est. Aquests interessos de recerca, però, s'hauran de dur a terme tenint en compte l'època de canvis contextuals que estem vivint al nostre país.

En primer lloc, ens trobem en una nova etapa de trasbals polític que està propiciant l'augment de la presència en els mitjans de comunicació de discursos polítics localistes, tant catalanistes lligats al projecte sobiranista d'una Catalunya independent com espanyolistes lligats al manteniment de l'Estat espanyol i d'una identitat espanyola. També recentment (el 17 de maig de 2013) el Govern espanyol va aprovar el projecte de la LOMCE (Llei orgànica per a la millora de la qualitat educativa), que regularà, entre d'altres, aspectes relatius a la presència de llengües als centres d'ensenyament i a la llengua vehicular de la docència. És segur que l'aplicació d'aquesta llei així com el debat social i mediàtic que s'acaba d'encetar respecte a aquesta qüestió tindran les seves conseqüències en l'aparició, el manteniment o la desaparició de posicions ideològiques. Podem preveure ara que els canvis contextuals que comportaran aquests fets a curt i a llarg termini poden arribar a ser tan o més rellevants que els canvis que va comportar la normalització lingüística i l'aplicació als centres educatius del Pla per a la Llengua i la Cohesió Social. I les noves recerques en l'àmbit de les ideologies lingüístiques que s'encetin a partir d'ara hauran de tenir en compte els nous marcs polítics, educatius i ideològics en els quals es faran adults els joves de la Catalunya del segle XXI.

En segon lloc, ens trobem en un canvi d'etapa també quant a la rebuda de nous immigrants. En la darrera dècada, la contínua arribada de nombrosos contingents de població al·lòctona dificultava l'acollida en general i l'acollida lingüística en particular. Recentment, però, s'ha aturat l'arribada d'immigrants a Catalunya i fins i tot alguns col·lectius han començat a deixar el país. Ens trobem, per tant, davant d'una oportunitat de millorar l'acollida, la qual cosa fomentaria el desenvolupament d'ideologies lingüístiques d'acceptació del català. De totes maneres, l'oportunitat de fer front a aquesta tasca pendent coincideix amb un moment en què, malauradament, hi ha una gran limitació de recursos per causa de la crisi econòmica i les polítiques d'austeritat de despesa en el sector públic, incloent-hi el sector educatiu.

En tercer lloc, la crisi econòmica i les altes taxes d'atur fan pensar a molts immigrants en la possibilitat de tornar a emigrar en cerca de noves oportunitats laborals, com ja hem constatat en entrevistes amb la població xinesa. Es reforça i s'estén així entre la població immigrada la sensació de residència temporal a Catalunya i les expectatives de canvi de residència en un futur relativament pròxim. Aquestes expectatives podrien fer minvar la motivació que han tingut en els primers anys de la seva estada a Catalunya per a aprendre i utilitzar el català.

Malgrat aquest panorama negatiu, les tendències a llarg termini semblen moure's en la direcció d'un augment del cosmopolitisme lingüístic. Com a conseqüència de la globalització, pot haver-hi un menyspreu creixent per les posicions tancades i xovinistes. Si aquest fos el cas, podríem esperar que la creença que el monolingüisme és normal i el multilingüisme una condició anòmala també s'aniria reduint. Robertson (1995) observa que aquestes tendències solen portar paradoxalment a una creixent

valoració de les particularitats locals, no com a propietat d'exclusió sinó com quelcom que aporta caràcter particular. En aquest món *glocal* (de *global* i *local*) una llengua com el català pot adquirir així un valor important com a capital cultural distintiu d'una societat plenament integrada a Europa i en el món occidental.

9. AGRAÏMENTS

Volem donar les gràcies a totes aquelles persones que han col·laborat en la realització dels projectes de recerca que constitueixen la base d'aquest article, en especial, als investigadors Adriana Patiño, Larissa Tristán, Chunchun Chin-ko i Manel Ollé així com a les professores Montserrat Abella, Dolors Baqué, Gemma Castro, Empar Llopis i Gemma Montoya. Encara que romanen anònims, volem donar les gràcies també als equips directius i altres docents que ens han obert les portes dels seus centres d'ensenyament i les seves aules, així com als joves i familiars que ens han fet partícips de les seves opinions i vivències.

Així mateix, volem agrair a l'Agència de Gestió d'Ajuts Universitaris i de Recerca (AGAUR) de la Generalitat de Catalunya, l'Obra Social "la Caixa", la City University of New York i la Comissió Fulbright el finançament rebut per a dur a terme els projectes Fulbright-2004-2005, PSC-CUNY-PSCREG-39-262 (2008-2009), PSC-CUNY TRADA-42-182 (2011-2012), PSC-CUNY TRADA-44-160 (2013-2014), 2008ARIE-00018, 2009ARAFI-00049, 2010ARAFI-000017 i Recercaixa 2010ACUP00344.

BIBLIOGRAFIA DE REFERÈNCIA

- AJA, E.; CARBONELL, F.; COLECTIVO IOÉ; FUNES, J.; VILA, I. (2000). *La inmigración extranjera en España: Los retos educativos*. Barcelona: Fundació "la Caixa".
- ALEGRE-CANOSA, M. À. (2007). *Geografies adolescents a secundària: Posicionaments culturals i relacionals dels i les joves d'origen immigrant*. Barcelona: Generalitat de Catalunya. Departament d'Acció Social i Ciutadania. Secretaria de Joventut. Observatori Català de la Joventut. També disponible en línia a: <http://www20.gencat.cat/docs/Joventut/Documents/Arxiu/Publicacions/Col_Estudis/Estudis_20_sencer.pdf>.
- BASTARDAS I BOADA, A. (1986). *Llengua i immigració: La segona generació immigrant a la Catalunya no-metropolitana*. Barcelona: La Magrana.
- (2003). «Breu aportació sobre l'ús del català en les relacions interpersonals». *Treballs de Sociolingüística Catalana*, núm. 17, p. 267-269.
- BERNAUS, M.; MOORE, E.; CORDEIRO ACEVEDO, A. (2007). «Affective factors influencing plurilingual students' acquisition of Catalan in a Catalan-Spanish bilingual context». *The Modern Language Journal*, núm. 91 (2), p. 235-246.
- BLOMMAERT, J.; VERSCHUEREN, J. (1998). *Debating diversity: Analysing the discourse of tolerance*. Londres; Nova York: Routledge.
- BOIX, E. (1993). *Triar no és trair: Identitat i llengua en els joves de Barcelona*. Barcelona: Edicions 62.

- CANÓS, L. (2011). *La construcción del español global: Análisis de las políticas lingüísticas, las prácticas discursivas y los desafíos profesionales en torno a la internacionalización de la lengua española*. Tesis doctoral no publicada. Barcelona: Universitat de Barcelona.
- CORONA, V.; UNAMUNO, V. (2008). «Reflexión, conciencia e ideología lingüísticas en el discurso de jóvenes latinoamericanos». *Textos de Didáctica de la Lengua y la Literatura*, núm. 49, p. 48-56.
- COTS, J.; NUSSBAUM, L. (2008). «Communicative competence and institutional affiliation: Interactional processes of identity construction by immigrant students in Catalonia». *International Journal of Multilingualism*, núm. 5 (1), p. 17-40.
- DEPARTAMENT DE BENESTAR SOCIAL I FAMÍLIA (2013). *Perfils sociodemogràfics dels col·lectius més nombrosos a Catalunya. Xifres provisionals a 1 de gener de 2013*. Barcelona: Generalitat de Catalunya. Departament de Benestar Social i Família. Direcció General per a la Immigració. També disponible en línia a: <http://www20.gencat.cat/docs/dasc/03Ambits%20tematics/05Immigracio/02Dadesimmigraciocatalunya/01perfildemografics/Documents/PERFIL_Paisos.pdf>.
- DIJK, T. A. van (2001). «Un estudi lingüístic de la ideologia». A: MOLLÀ, T. (ed.). *Ideologia i conflicte lingüístic*. Alzira: Bromera.
- FOUGHT, C. (2006). *Language and ethnicity*. Cambridge: Cambridge University Press.
- GAL, S. (1998). «Multiplicity and contention among language ideologies. A commentary». A: SCHIEFFELIN, B. B.; WOOLARD, K. A.; KROSKRITY, P. V. (ed.). *Language ideologies: Practice and theory*. Oxford: Oxford University Press, p. 317-331.
- GALINDO SOLÉ, M. (2008). *Les llengües en joc, el joc entre llengües: L'ús interpersonal del català entre els infants i joves de Catalunya*. Lleida: Pagès.
- GENERALITAT DE CATALUNYA (2009). *Pla per a la Llengua i la Cohesió Social*. Barcelona: Generalitat de Catalunya. Departament d'Educació.
- GRÀCIA, L. (2001). *El xinès: Estudi comparatiu entre la gramàtica del català i la del xinès*. Barcelona: Generalitat de Catalunya. Departament de Benestar Social.
- HARVEY, D. (2000). «Cosmopolitanism and the banality of geographical evils». *Public Culture*, núm. 12 (2), p. 529-564.
- HE, A. W. (2004). «Identity construction in Chinese heritage language classes». *Pragmatics*, vol. 14, núm. 2/3, p. 199-216.
- HEATH, S. B. (1977). «Social history». A: FISHMAN, J. A. (ed.). *Bilingual education: current perspectives*. Arlington: CAL, p. 53-72.
- HELLER, M. (2006). *Linguistic minorities and modernity: A sociolinguistic ethnography*. 2a ed. Londres: Continuum.
- HUGUET-CANALÍS, À.; JANÉS-CARULLA, J.; CHIREAC, S. M. (2008). «Mother tongue as a determining variable in language attitudes. The case of immigrant Latin American students in Spain». *Language and Intercultural Communication*, núm. 8 (4), p. 242-260.
- JUNYENT I FIGUERAS, M. C.; MONRÓS, E.; FIDALGO, M.; CORTES, M.; COMELLAS, P.; BARRIERAS, M. (2011). «Canvi de representacions lingüístiques de parlants al·loglots per contacte amb la situació lingüística catalana». A: *Recerca i immigració III*. Barcelona: Generalitat de Catalunya. Departament de Benestar Social i Família, p. 93-109.
- MARSHALL, S. (2006). «Spanish speaking Latin Americans in Catalonia: reflexivity and knowledgeability in constructions of Catalan». A: MOLINERO, C. M.; STEWART, M. (ed.). *Globalization and language in the Spanish-speaking world: Macro and micro perspectives*. Londres: Palgrave, p. 158-177.

- MARSHALL, S. (2007). «New Latino diaspora and new zones of language contact: a social constructionist analysis of Spanish-speaking Latin Americans in Catalonia». A: HOLMQUIST, J.; LORENZINO, A.; SAYAHI, L. (ed.). *Selected proceedings of the Third Workshop on Spanish Sociolinguistics*. Somerville, Mass.: Cascadilla Proceedings Project, p. 150-161.
- MATEU, J. (2012). *Una experiència educativa, el estudi de les ciències socials en una classe multicultural de secundària: El cas específic de les classes con una població immigrant majoritària de alumnes xinesos*. Treball de recerca del programa de màster en estudis xinesos. Barcelona: Universitat Pompeu Fabra.
- NEWMAN, M. (2011). «Different ways to hate a language in Catalonia: interpreting low solidarity scores in language attitude studies». A: MICHNOWICZ, J.; DODSWORTH, R. (ed.). *Selected proceedings of the 5th Workshop on Spanish Sociolinguistics*. Somerville, Mass.: Cascadilla Proceedings Project.
- NEWMAN, M.; PATIÑO-SANTOS, A.; TRENCHS-PARERA, M. (2013). «Linguistic reception of Latin American students in Catalonia and their responses to the implementation of educational language policies». *International Journal of Bilingual Education and Bilingualism*, núm. 16 (2), p. 195-209. [DOI: 10.1080/13670050.2012.720669]
- NEWMAN, M.; TRENCHS-PARERA, M. (2013a). «Factors motivating language ideologies towards Catalan of Latin American immigrants in Barcelona». Comunicació presentada al 9th International Symposium on Bilingualism (Singapur: Universitat de Tecnologia de Nanyang, 10-13 de juny).
- (2013b). «Identity versus experience as driving ideologies towards Catalan in Generation 1.5 Latin American secondary school students in Catalonia». Comunicació presentada a l'American Association for Applied Linguistics Annual Conference (Dallas, Tex., 16-19 de març).
- (2013c). «Ideologies towards Catalan in generation 1.5 Latin American youth in Catalonia: The case of a Barcelona secondary school». Comunicació presentada a la International Conference on Urban Multilingualism and Education (UME) (Gant, Bèlgica: Universitat de Gant, 6-8 de març).
- NEWMAN, M.; TRENCHS-PARERA, M.; NG, S. (2008). «Normalizing bilingualism: the effects of the Catalan linguistic normalization policy one generation after». *Journal of Sociolinguistics*, núm. 12 (3), p. 306-333. [DOI: 10.1111/j.1467-9841.2008.00369.x]
- NEWMAN, M.; TRENCHS-PARERA, M.; PATIÑO-SANTOS, A. (2011). *Linguistic attitudes, ideologies, and behaviours of Latin American and Chinese immigrants in public secondary schools in Catalonia*. Comunicació presentada a la 18th International Conference of Europeanists (Barcelona: Institut Barcelona d'Estudis Internacionals, 20-22 de juny).
- NUSSBAUM, L.; UNAMUNO, V. (ed.). (2006). *Usos i competències multilingües entre escolars d'origen immigrant*. Bellaterra: Universitat Autònoma de Barcelona.
- NUSSBAUM, M. (1996). «Kant and Stoic Cosmopolitanism». *The Journal of Political Philosophy*, núm. 5 (1), p. 1-25.
- PAVLENKO, A.; BLACKLEDGE, A. (ed.). (2004). *Negotiation of identities in multilingual contexts*. Clevedon: Multilingual Matters.
- PORTES, A.; ZHOU, M. (1993). «The new second generation: segmented assimilation and its variants». *The Annals of the American Academy of Political and Social Science*, núm. 530 (1), p. 74.
- PUJOLAR I COS, J. (1997). *De què vas, tio?* Barcelona: Empúries.

- PUJOLAR I COS, J. (1999). «Llengua i cultura juvenil». A: NOGUERO, A. J. (ed.). *L'ús del català entre els joves*. Sabadell: Fundació de la Caixa Sabadell, p. 19-22.
- (2001). *Gender, heteroglossia, and power: A sociolinguistic study of youth culture*. Berlín; Nova York: Mouton de Gruyter.
- PUJOLAR, J.; GONZÁLEZ, I. (2013). «Linguistic 'mudes' and the de-ethnicization of language choice in Catalonia». *International Journal of Bilingual Education and Bilingualism*, núm. 16 (2), p. 138-152. [DOI: 10.1080/13670050.2012.720664]
- ROBERTSON, R. (1995). «Glocalization: time-space and homogeneity-heterogeneity». A: FEATHERSTONE, M.; LASH, S.; ROBERTSON, R. (ed.). *Global modernities*. Londres: Sage, p. 25-44.
- SAUS, L. (2012). *La imatge social de la comunitat xinesa a la premsa a Catalunya. Estudi de cas al municipi de Santa Coloma de Gramanet*. Treball de fi de màster inèdit. Màster d'estudis avançats en comunicació social. Barcelona: Universitat Pompeu Fabra.
- STRUBELL, M.; FISHMAN, J. A. (2001). «Catalan a decade later». A: *Can threatened languages be saved?* Clevedon: Multilingual Matters, p. 260-283.
- TRENCHS, M. (2013). «Les vivències sociolingüístiques i el multilingüisme dels joves d'origen xinès a Catalunya». *Articles: De Didàctica de la Llengua i de la Literatura*, núm. 60, p. 28-39.
- TRENCHS-PARERA, M.; NEWMAN, M. (2009). «Diversity of language ideologies in Spanish-speaking youth of different origins in Catalonia». *Journal of Multilingual and Multicultural Development*, núm. 30 (6), p. 509-524.
- TRENCHS-PARERA, M.; PATIÑO-SANTOS, A. (2013). «Language attitudes of Latin American newcomers in three secondary school reception classes in Catalonia». A: ARNAU, J. (ed.). *Teaching languages in a multilingual context: The Catalan case*. Clevedon: Multilingual Matters: Institut d'Estudis Catalans.
- TRENCHS PARERA, M.; PATIÑO SANTOS, A.; CANÓS, L.; NEWMAN, M. (2013). «Estudi de les actituds i identitats lingüístiques dels joves xinesos i llatinoamericans a Catalunya i propostes d'actuació educativa». A: *Recerca i immigració V* [en línia]. Barcelona: Generalitat de Catalunya. Departament de Benestar Social i Família, p. 15-34. <http://www20.gencat.cat/docs/bsf/01Departament/08Publicacions/Coleccions/Ciutadania%20i%20immigracio/10recerca5/recerca_immigracio_v.pdf>.
- TRENCHS PARERA, M.; TRISTÁN JIMÉNEZ, L. (2014). «Interaccions al barri: un estudi de les pràctiques lingüístiques dels joves immigrants i les seves famílies a Catalunya». A: *Recerca i immigració VI* [en línia]. Barcelona: Generalitat de Catalunya. Departament de Benestar Social i Família, p. 143-165. <http://www20.gencat.cat/docs/bsf/01Departament/08Publicacions/Coleccions/Ciutadania%20i%20immigracio/11recercaimmigracio6/recerca_immigracio_sis.pdf>.
- VILA I MORENO, F. X.; SOROLLA VIDAL, N.; LARREA MENDIZABAL, I. (2013). «Les vies per als aprenentatges lingüístics del jovent d'origen marroquí establert a Catalunya». A: VILA I MORENO F. X.; SALVAT, E. (ed.). *Noves immigracions i llengües*. Barcelona: Universitat de Barcelona. Secció de Lingüística Catalana. Departament de Filologia Catalana.
- WATKINS, D. (1998). «A cross-cultural look at perceptions of good teaching. Asia and West». A: FOREST, J. J. F. (ed.). *University teaching: International perspectives*. Nova York; Londres: Garland.
- WOOLARD, K. A. (1989). *Double talk: Bilingualism and the politics of ethnicity in Catalonia*. Stanford, Calif.: Stanford University Press, p. 20-34.
- (1998). «Introduction: language ideology as a field of inquiry». A: SCHIEFFELIN, B. B.;

- WOOLARD, K. A.; KROSKRITY, P. V. (ed.). *Language ideologies: Practice and theory*. Nova York: Oxford University Press, p. 3-47.
- WOOLARD, K. A. (2008). «Les ideologies lingüístiques: una visió general d'un camp des de l'antropologia lingüística». *Revista de Llengua i Dret*, núm. 49, p. 179-199.
- (2011). «Is there life after high school? Longitudinal changes in the bilingual repertoire in metropolitan Barcelona». *Language in Society*, núm. 40 (5), p. 617-648.
- (2013). «Is the personal political? Chronotopes and changing stances toward Catalan language and identity». *International Journal of Bilingual Education and Bilingualism*, núm. 16 (2), p. 1-15.
- WOOLARD, K. A.; FREKKO, S. E. (2013). «Catalan in the twenty-first century: romantic publics and cosmopolitan communities». *International Journal of Bilingual Education and Bilingualism*, núm. 16 (2), p. 129-137. [DOI: 10.1080/13670050.2012.720663]
- WOOLARD, K. A.; GAHNG, T.-J. (1990). «Changing language policies and attitudes in autonomous Catalonia». *Language in Society*, núm. 19, p. 311-330.
- WORTHAM, S. (2006). *Learning identity: The joint emergence of social identification and academic learning*. Cambridge: Cambridge University Press.